

CZU: 343.522

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4572526>

STUDIU COMPARAT PRIVIND OBIECTUL INFRAȚIUNILOR DE FALS ÎN ACTE PUBLICE (art.332 CP RM)

Cristina PÎRȚAC

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul studiu este efectuată o analiză comparată a infracțiunilor de fals în acte publice prevăzute în legislația Republicii Moldova în raport cu prevederile similare din legislațiile penale ale unor state străine. Investigația comparată a vizat obiectul infracțiunilor de fals în acte publice. Sunt punctate tehnicile legislative de inserare a infracțiunilor de fals în acte publice în textul legii penale. O parte din studiu este dedicat analizei obiectului material/imaterial și a produsului infracțiunii. Se arată că în conjunctura infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM documentul oficial fals nu poate apărea în postura de obiect material sau imaterial, ci doar de produs al infracțiunii. Din perspectivă comparată, în legislația unor state străine pe post de obiect material sau imaterial al infracțiunilor similare celor consemnate la art.332 CP RM pot apărea și documentele oficiale false, nu însă doar cele autentice.

Cuvinte-cheie: *fals în acte publice, obiect al infracțiunii, obiect juridic generic, obiect material/imaterial al infracțiunii, sferă publică, infracțiuni de fals, document oficial.*

COMPARATIVE STUDY REGARDING THE OBJECT OF FORGERY IN PUBLIC ACTS OFFENSES (art.332 PC RM)

This study presents a comparative analysis of the offenses of forgery in public acts provided in the legislation of the Republic of Moldova in relation to similar provisions in the criminal laws of some foreign states. The comparative investigation focused on the object of the offenses of forgery in public acts. Are pointed out legislative techniques for inserting the offenses of forgery in public acts in the text of the criminal law. Part of the study is dedicated to the analysis of the material/immaterial object and the product of the crime. It is shown that in the conjuncture of the crimes provided in art. 332 CC RM, the false official act cannot appear as material or immaterial object, but only as the product of the crime. From a comparative perspective, in the legislation of some foreign states, not only the authentic acts, but also false official acts may appear as a material or immaterial object of the crimes similar to those laid down in art. 332 CC RM.

Keywords: *forgery in public acts, object of the crime, generic legal object, material/immaterial object of crime, public sphere, forgery offenses, official document.*

Introducere

La art.332 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM [1]) este stabilită răspunderea penală pentru infracțiunile de fals în acte publice. Sesizăm că respectivele fapte constituie infracțiuni nu doar în legislația penală a Republicii Moldova, ci și în legislația statelor străine.

În prezentul demers științific ne propunem să facem o analiză comparată a reglementărilor înscrise la art.332 CP RM cu cele corespondente din legislațiile penale ale unor state străine, predominant europene, din perspectiva obiectului infracțiunii (obiectului juridic, obiectului material/imaterial, precum și a produsului infracțiunii). Orice intervenție în planul relevării conținutului unei norme de incriminare dintr-o legislație sau alta poate avea impact pozitiv asupra cadrului incriminator național, legiuitorul moldav având posibilitatea de a se inspira pe calea preluării unor sau altor texte legislative îmbunătățind în cele din urmă conținutul cadrului incriminator, în general, și a celui consemnat la art.332 CP RM, în special.

Rezultate și discuții

1. Obiectul juridic generic. *Ab initio* consemnăm că, în corespondere cu legislația națională, infracțiunile de fals în acte publice sunt așezate în cadrul Capitolului XV din Partea specială a Codului penal „Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică”.

În plan comparat sesizăm mai multe poziții legislative vizând tehnica de amplasare a infracțiunilor de fals în acte publice în textul legii penale.

A. Într-o primă poziție, în special caracteristică legislațiilor penale ale statelor foste membre ale Uniunii Sovietice, precum și unor state din Estul Europei, infracțiunile similare celor de la art.332 CP RM sunt localizate în cadrul segmentului din Partea specială a Codului penal *grosso modo* dedicat protecției relațiilor sociale

privind desfășurarea activității de serviciu în sfera publică. De altfel, observăm că tocmai o asemenea abordare este sesizată și în cazul legii penale moldave.

In concreto, remarcăm că în Codul penal al Federației Ruse [2] faptele de fals în acte publice sunt amplasate în cadrul Capitolului XXX „Infrațiuni împotriva puterii de stat, intereselor serviciului de stat și serviciului în cadrul organelor publice locale” din Secțiunea a X-a „Infrațiuni împotriva puterii de stat” din Partea specială; în Codul penal al Tadjikistanului [3] infracțiunile de fals în acte publice sunt fixate în cadrul Capitolului XXX „Infrațiuni împotriva puterii de stat, intereselor serviciului de stat” din Secțiunea a XIII-a „Infrațiuni împotriva puterii de stat”; în Codul penal al Uzbekistanului [4] faptele de fals în acte publice sunt așezate în cadrul Capitolului XV „Infrațiuni împotriva ordinii de guvernare” din Secțiunea a V-a „Infrațiuni împotriva ordinii de funcționare a organelor puterii de stat, guvernării și asociațiilor publice”; în Codul penal al Armeniei [5] infracțiunile corespondente celor înscrise la art.332 CP RM sunt amplasate în cadrul Capitolului XXIX „Infrațiuni contra serviciului public” din Secțiunea a XI-a „Infrațiuni împotriva puterii de stat”; în Codul penal al Turkmenistanului [6] respectivele infracțiuni sunt localizate în cadrul Capitolului XXIII „Infrațiuni împotriva intereselor serviciului de stat” din Secțiunea a X-a „Infrațiuni împotriva ordinii de funcționare a organelor puterii de stat și a guvernării”.

În Codul penal al Azerbaidjanului [7] falsul în acte publice îl regăsim în Capitolul XXXIII „Infrațiuni de corupție și alte infracțiuni împotriva intereselor de serviciu” din Secțiunea a XI-a „Infrațiuni împotriva puterii de stat”. Într-o manieră similară, în Codul penal al Kârgâzstanului [8] aceste fapte sunt identificate în Capitolul XLIV „Infrațiuni de corupție și alte infracțiuni împotriva intereselor de serviciu de stat și municipale” din Secțiunea a IX-a „Infrațiuni împotriva puterii de stat”. Analogic legiuitorilor azer și kirghiz, cel cazac [9] a decis să amplaseze infracțiunile de fals în acte publice în cadrul Capitolului XV „Infrațiuni de corupție și alte încălcări penale împotriva intereselor serviciului de stat și administrării publice”.

În legislația Georgiei [10] infracțiunile de fals în acte publice sunt fixate în cadrul Capitolului XXXIX „Infrațiuni de serviciu” din Secțiunea a XI-a „Infrațiuni împotriva statului” din Partea specială a Codului penal. Într-o manieră apropiată, legiuitorul belarus [11] a amplasat infracțiunile de fals în acte publice în cadrul Capitolului XXXV „Infrațiuni împotriva intereselor de serviciu” din Partea specială a Codului penal. Iar în Codul penal al Ucrainei [12] falsul în acte publice este localizat în Secțiunea a XVII-a „Infrațiuni în sfera activității de serviciu”.

Rezumând asupra pozițiilor tehnico-legislative evocate *supra* de amplasare a infracțiunilor de fals în acte publice în textul legii penale semnalăm următoarele:

a) În mare parte, *lato senso*, faptele de fals în acte publice sunt apreciate drept infracțiuni contra statului/puterii de stat/ordinii de funcționare a organelor puterii de stat. De fapt, o atare abordare o sesizăm prezentă în cazul legislațiilor penale ale statelor străine în care Partea specială a Codului penal este sistematizată în secțiuni/titluri și capitole. Acest lucru este străin legislației penale a Republicii Moldova; or, Partea specială a Codului penal moldav este grupată în capitole, nu și în secțiuni/titluri. Respectiv (*e.g.* în legislația Armeniei, Federației Ruse, Uzbekistanului, Turkmenistanului etc.) infracțiunile de fals în acte publice, *stricto senso*, sunt catalogate în calitate de infracțiuni contra intereselor serviciului de stat (catalogare desprinsă din titulatura capitolului și care diferă de abordarea *lato senso* desprinsă din titulatura secțiunii). Tocmai de aceea, în legislațiile penale ale acestor state pe lângă obiectul juridic generic (desprins din titulatura capitolului) există și un obiect juridic suprageneric (rezultat din denumirea secțiunii), care este comun tuturor infracțiunilor amplasate în cadrul respectivei secțiuni. Și potrivit acestor legislații, conținutul obiectului juridic generic derivă din conținutul obiectului juridic suprageneric (*i.e.* relațiile sociale referitoare la desfășurarea activității în sfera serviciului de stat (*e.g.* așa cum prevede Codul penal al Turkmenistanului) derivă organic din relațiile sociale privind ordinea de funcționare a organelor puterii de stat și a guvernării).

Fără a puncta asupra oportunității sistematizării Părții speciale a Codului penal moldav în secțiuni/titluri și capitole, reiterăm că în conjunctura legislației Republicii Moldova faptele reunite sub denumirea de fals în acte publice nu constituie infracțiuni contra puterii de stat, ci infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică.

b) Titulatura capitolului din Partea specială a Codului penal din legislațiile unor state străine (sus-reliefate), în care sunt amplasate infracțiunile corespondente celor înscrise la art.332 CP RM (*e.g.* Federația Rusă, Tadjikistan, Turkmenistan etc.), sugerează că faptele de fals în acte publice lezează *interesele serviciului de stat și/sau interesele serviciului în cadrul organelor publice locale*. Din această perspectivă, surprindem o

poziție restrânsă a respectivilor legiuitori. *In concreto*, se observă tendința de a reflecta îngust obiectul protecției penale pasibil de a fi lezat prin săvârșirea infracțiunilor așezate în acest capitol, inclusiv cele de fals în acte publice. Mai exact, remarcăm că pe post de obiect juridic generic sunt evocate relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera serviciului de stat și/sau a celui în cadrul organelor publice locale. Titulatura capitolului nu conține și ipoteza lezării relațiilor sociale vizând buna desfășurare a activității în sfera publică ce nu include sfera serviciului de stat și/sau a celui în cadrul organelor publice locale. Or, nici pe departe, sfera publică (*alias* – sectorul public) nu se rezumă doar la sfera serviciului de stat și/sau la serviciul în cadrul organelor publice locale. Cel puțin, în contextul legii penale a Republicii Moldova sfera publică include și alte sfere decât cea privind serviciul de stat și serviciul în cadrul organelor puterii de stat (*e.g.* sfera serviciului realizat de persoane autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public).

Are dreptate A.Popenco când menționează: „Legiuitorul moldav a mers pe calea lărgirii cercului relațiilor sociale *sui generis* protejate prin normele de incriminare amplasate în cadrul Capitolului XV al Părții speciale a Codului penal, incluzând în această categorie ... nu doar relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în cadrul organelor puterii de stat centrale și locale, dar și cele care nu implică serviciul în cadrul organelor puterii de stat și al celor locale, însă care vizează sfera publică (activitatea desfășurată în cadrul întreprinderilor de stat, municipale, instituțiilor publice, de persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public, activitatea desfășurată de persoanele publice străine și de funcționarii internaționali etc.)” [13, p.55].

S-ar părea mai reușită denumirea capitolului Părții speciale al Codului penal al Armeniei în care sunt amplasate faptele de fals în acte publice – „Infracțiuni contra serviciului public”. O denumire analogică învederăm în cazul legislației penale a Macedoniei de Nord [14], în conformitate cu care faptele de fals în acte publice sunt localizate în cadrul Capitolului XXX „Infracțiuni împotriva serviciului public” din Partea specială a Codului penal. Aceasta e doar o aparență, neexistând careva diferențe enorme de conținut dintre acest model și cel identificat în cazul legislației penale a Federației Ruse, a Turkmenistanului etc. Or, sintagma „serviciu public” este una generică pentru expresiile „serviciu de stat”, „serviciu în cadrul organelor publice locale”.

Extrapolând modelul legislativ armean și macedonean la cadrul incriminator moldav, remarcăm că și în această ipoteză titulatura capitolului nu ar cuprinde *in globo* faptele penale săvârșite în sfera publică. În acord cu legislația Republicii Moldova, relațiile sociale cu privire la buna realizare a serviciului public constituie doar o parte a relațiilor sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică. Cele din urmă relații sociale cuprind și alte relații decât cele ce vizează buna realizare a serviciului public (*e.g.* relațiile sociale privind buna desfășurare a activității în sfera publică de către alți subiecți decât cei ce activează în cadrul unei autorități publice). *Per a contrario*, relațiile sociale cu privire la buna realizare a serviciului public includ doar acele relații sociale ce vizează realizarea serviciului în cadrul unei autorități publice.

Elocvente sunt argumentele aduse de C.Timofei: „Nu ar fi corect să susținem că numai relațiile sociale cu privire la serviciul public sunt cele care formează obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Aceasta deoarece, în conformitate cu art.2 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 04.07.2008 [15], serviciu public este activitatea de interes public, organizată și desfășurată de către o autoritate publică. Or, este valabilă în continuare teza pe care am enunțat-o mai sus: nu este admisibil să considerăm că entitățile – în care se desfășoară activitatea constituind valoarea socială fundamentală, care reprezintă obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova – s-ar reduce numai la autoritățile publice” [16, p.154; 17, p.51]. În condițiile în care subiectul infracțiunilor amplasate în cadrul Capitolului XV din Partea specială a Codului penal, în general, și al infracțiunilor de fals în acte publice, în special, îl formează, *inter alia*, angajatul întreprinderilor de stat sau municipale, angajatul altor persoane juridice de drept public, dar care nu constituie autorități publice (*e.g.* instituțiile publice), persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public, este imposibil să reducem cercul obiectului juridic generic al acestor infracțiuni la relațiile sociale ce vizează buna realizare a serviciului public (*i.e.* a serviciului în cadrul autorităților publice).

c) Titulatura capitolului din Partea specială a Codului penal al Azerbaidjanului (în care este amplasată fapta de fals în acte publice) sugerează că acesta conține incriminări menite să lezeze relațiile sociale privind buna

desfășurare a activității de serviciu, fără a se face distincție între infracțiunile împotriva intereselor de serviciu în sfera publică și cele săvârșite în sfera privată. Reiterăm că capitolul enunțat are următoarea denumire: „Infracțiuni de corupție și alte infracțiuni împotriva intereselor de serviciu”. Totodată, analizând cuprinsul capitolului enunțat desprindem că acesta cuprinde, *per se*, doar fapte pasibile să lezeze relații sociale privind buna desfășurare a activității în sfera publică, nu și în cea privată. În condiții neclare, legiuitorul azer nu punctează în mod tranșant acest lucru.

O tehnică similară identificăm în cazul legislației Estoniei [18], infracțiunile de fals în acte publice fiind amplasate în cadrul Diviziei II „Încălcarea obligației de a menține integritatea” din Capitolul XVII „Infracțiuni privind serviciul” al Părții speciale a Codului penal. Același lucru îl remarcăm în cazul Codului penal al Georgiei, al Ucrainei și în cel al Republicii Belarus.

În opoziție, alți legiuitori disting (cu referire la titulatura capitolului) între infracțiunile de serviciu săvârșite în sfera publică și cele comise în sfera privată. Acest lucru este realizat în mod explicit (*e.g.* în legislația Armeniei, a Macedoniei de Nord, a Republicii Moldova etc.) sau în mod implicit (*e.g.* în legislația Federației Ruse, a Kazahstanului, a Letoniei etc.). De pildă, din titulatura Capitolului XXIV „Infracțiuni comise în serviciul autorității de stat” din Partea specială a Codului penal al Letoniei [19] se desprinde implicit că acest segment cuprinde infracțiunile de serviciu săvârșite, în exclusivitate, în sfera publică. La această concluzie ne îndeamnă sintagma „de stat” din denumirea capitolului.

Din punctul nostru de vedere, orice legiuire penală modernă trebuie să facă distincție între infracțiunile de serviciu (sau în legătură cu serviciul) săvârșite în sfera publică și infracțiunile de serviciu (sau în legătură cu serviciul) săvârșite în sfera privată. Acest lucru este sesizat în cazul legislației Republicii Moldova. Legiuitorul moldav (și nu doar) s-a aliniat la standardele internaționale în această materie incriminând în Capitolul XV infracțiunile contra bunei desfășurări a activității în sfera publică, iar în Capitolul XVI infracțiunile de corupție în sectorul privat. *In concreto*, o asemenea distincție regăsim în textul Convenției ONU împotriva corupției, adoptate la New York la 31 octombrie 2003 [20]. Același lucru este desprins, în mod implicit, și din textul Convenției penale privind corupția, adoptate la Strasbourg la 27 ianuarie 1999 [21].

d) În legislația Georgiei și a Estoniei faptele de fals în acte publice sunt amplasate în segmentul din Partea specială a Codului penal dedicat incriminării tuturor infracțiunilor de serviciu. O atare abordare provoacă anumite reticențe.

Pe de o parte, suntem de acord că falsul în acte publice este o infracțiune de serviciu (cel puțin în acord cu legislația Republicii Moldova). Mai exact, este o infracțiune de serviciu săvârșită în sfera publică. La o asemenea concluzie ne îndeamnă legiuitorul moldav circumscriind o calitate specială subiectului infracțiunii: cea de persoană publică sau de persoană cu funcție de demnitate publică.

Pe de altă parte, din punctul nostru de vedere, pentru Capitolul XV din Partea specială a Codului penal moldav este inoportună denumirea „Infracțiuni de serviciu”.

În primul rând – deoarece nu reflectă sfera în care sunt săvârșite faptele infracționale (aspect asupra căruia am polemizat mai sus). *În al doilea rând* – deoarece nu toate faptele penale înscrise în cadrul acestui capitol constituie veritabile infracțiuni de serviciu. O asemenea particularitate lipsește, de exemplu, faptei de corupere activă sau celei de cumpărare de influență. Prin urmare, legiuitorul a decis să situeze în acest capitol atât faptele penale (cu caracter general) săvârșite de anumiți subiecți de drept circumstanțiați în legătură cu activitatea lor de serviciu, cât și cele care nu sunt săvârșite de atare subiecți, dar care au legătură cu activitatea de serviciu a subiecților circumstanțiați. Convențional, prima categorie formează lista infracțiunilor de serviciu. În contrast, cea de-a doua categorie formează lista infracțiunilor tangențiale activității de serviciu (*i.e.* care nu sunt de serviciu, dar care au legătură cu activitatea de serviciu).

Deci, expresia „infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică” este mai largă ca sintagma „infracțiuni de serviciu”. Prima include și alte infracțiuni (care nu sunt de serviciu), dar care constituie fapte săvârșite în sfera publică (*alias* – sectorul public).

Din considerentele enunțate *supra*, suntem de părere că actuala titulatură a Capitolului XV din Partea specială a Codului penal moldav redă cu exactitate sfera în care sunt săvârșite infracțiunile amplasate în acest capitol, precum și conexiunea acestora cu calitatea specială a subiectului infracțiunii.

Din aceste raționamente susținem poziția legiuitorului ucrainean de a redenumi capitolul Părții speciale a Codului penal în care sunt înscrise faptele de fals în acte publice în „Infracțiuni în sfera activității de serviciu”. Respectiva titulatură denotă că capitolul în cauză cuprinde nu doar infracțiunile de serviciu, ci și cele care au legătură cu activitatea de serviciu.

e) Nu susținem abordarea acelor legiuitori care apreciază infracțiunile de fals în acte publice (și nu doar) în calitate de fapte apte să lezeze *interesele* de serviciu. Bunăoară, legiuitorul belarus a intitulat capitolul Părții speciale a Codului penal în care a amplasat infracțiunile de fals în acte publice „Infracțiuni împotriva intereselor de serviciu”. O poziție similară sesizăm în cazul legislației penale a Federației Ruse, a Tadjikistanului, a Turkmenistanului, a Azerbaidjanului, a Kârgâzstanului și a Kazahstanului.

În opinia noastră, interesul nu poate apărea pe post de obiect al protecției penale. Este inadmisibil ca prin săvârșirea unei infracțiuni, în general, și a falsului în acte publice, în mod special, să se lezeze careva *interese* (în speță, interesele de serviciu). Prin săvârșirea unei infracțiuni sunt lezate sau puse în pericol *valori și relații sociale* aferente acestor valori, nu însă interese. Are dreptate S.Brînza când afirmă: „nu putem pune semnul egalității între noțiunile „interes” și „valoare socială” [22, p.79]; „interesul nu constituie obiectul apărării penale, ci un element structural al acestuia” [Ibidem, p.81].

În concluzie, este incorect să catalogăm interesul în calitate de obiect al protecției penale, întrucât interesul constituie doar un element al relației sociale. Din acest motiv este cu neputință ca denumirea generică a unui capitol din Partea specială a Codului penal să reflecte interesul în postură de obiect al infracțiunii.

B. Într-o altă orientare, sesizăm tehnica legislativă concretizată în amplasarea infracțiunilor de fals în acte publice în cadrul segmentului din Partea specială a Codului penal dedicat tuturor incriminărilor de fals. De exemplu, în Codul penal al României [23] infracțiunile de fals material (art.320) și de fals intelectual (art.321) sunt localizate în cadrul Capitolului III „Falsuri în înscrisuri” din Titlul VI „Infracțiuni de fals” din Partea specială. În Codul penal al Suediei [24] falsul în acte publice este fixat în cadrul Capitolului XIV „Despre infracțiunile de fals”. Același lucru e valabil în cazul Codului penal al Finlandei [25] și în cel al Germaniei [26] care conțin un capitol intitulat identic cu cel din Codul penal al Suediei. În legislația Lituaniei [27] infracțiunile de fals în acte publice sunt amplasate în cadrul Capitolului XLIII „Infracțiuni și misdiminorii împotriva ordinii guvernamentale privind falsificarea documentelor și a dispozitivelor de măsurare” din Partea specială a Codului penal. În legislația Spaniei [28] infracțiunile de fals în acte publice fac parte din Capitolul II „Despre falsul în documente” din Titlul XVIII „Despre infracțiuni de fals” din Partea specială a Codului penal. În fine, în legislația Albaniei [29] infracțiunile similare celor înscrise la art.332 CP RM sunt consacrate juridic în cadrul Secțiunii a VIII-a „Falsificarea documentelor” din Capitolul III „Infracțiuni contra proprietății sau în sfera economică” din Partea specială a Codului penal.

De consemnat că în legislația acestor state regăsim un capitol similar celui în care sunt amplasate infracțiunile prevăzute la art.332 CP RM. În pofida acestui fapt, legiuitorul respectivelor state a decis să localizeze infracțiunile de fals în acte publice în cadrul unui alt segment din Partea specială a Codului penal decât cel ce vizează protecția bunei desfășurări a activității în sfera publică. De exemplu: în legislația Germaniei faptele de fals în acte publice fac parte din Capitolul XXIII „Despre fals”, deși Capitolul XXX din Partea specială a Codului penal cuprinde incriminările faptelor prejudiciabile săvârșite în exercițiul funcției publice.

Să fie oare oportună o asemenea tehnică legislativă pentru Codul penal al Republicii Moldova? Poate. Cert e că aceasta ar determina multiple intervenții în textul legii penale, concretizate în transferul unor infracțiuni de fals dintr-un capitol sau altul al Părții speciale în noul capitol care să cuprindă totalitatea infracțiunilor de fals (e.g. falsul semnelor bănești sau al titlurilor de valoare, falsul informatic, falsul în acte publice, falsul în documente contabile etc.). Constituirea unui asemenea capitol ar însemna nu doar depunerea unui efort legislativ considerabil, ci și schimbul paradigmei legislative de construire a Părții speciale a Codului penal. Aceasta ar însemna ca legiuitorul moldav să renunțe la modelul clasic rus de grupare a infracțiunilor pe categorii; or, locul infracțiunilor de fals în acte publice în cuprinsul Părții speciale a Codului penal moldav în vigoare a fost pre-determinat de trecutul istoric al Republicii Moldova și de influența pe care a exercitat-o legislația fostei Uniuni Sovietice asupra legislațiilor statelor foste membre ale Uniunii Sovietice, inclusiv asupra legislației penale a Republicii Moldova. *Supra* am arătat că în respectivele legislații penale (cu unele excepții) infracțiunile de fals în acte publice au fost amplasate în cadrul segmentului din Partea Specială a Codului penal similar Capitolului XV din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova.

În pofida observațiilor enunțate *supra*, în perspectivă nu excludem posibilitatea constituirii unui capitol în Partea specială a Codului penal în care să fie înscrise toate infracțiunile de fals, indiferent de entitatea materială și/sau imaterială influențată infracțional (e.g. așa cum este cazul României).

C. Potrivit unei alte orientări (cea de-a treia), infracțiunile de fals în acte publice sunt fixate în segmentul din Partea specială a Codului penal destinat protecției relațiilor sociale cu privire la încrederea publică în

autenticitatea documentelor. Așadar, în Codul penal al Franței [30] infracțiunile corespondente celor de la art.332 CP RM sunt reunite în cadrul Capitolului I „Despre fals” din Titlul IV „Subminarea încrederii publice”; în Codul penal al Maltei [31] infracțiunile de fals în acte publice sunt prevăzute în Titlul V „Despre infracțiuni ce afectează încrederea publică” din Partea specială; în Codul penal al Norvegiei [32] – în Capitolul XXIX „Protecția încrederii în semne bănești și în anumite documente”; în Codul penal al Italiei [33] – în Capitolul III „Falsul în documente” din Titlul VII „Infracțiuni împotriva încrederii publice”; în Codul penal al Poloniei [34] – în Capitolul XXXIV „Infracțiuni împotriva credibilității documentelor”; în Codul penal al Liechtensteinului [35] – în Secțiunea a XII-a „Infracțiuni împotriva fiabilității documentelor și a mărcilor de probă”.

În principiu, respectiva orientare nu diferă substanțial de cea de-a doua orientare. Sesizăm că, *lato senso*, infracțiunile de fals, în general, și cele de fals în acte publice, în special, pe de o parte, corespund categoriei „infracțiuni de fals”, iar pe de altă parte – categoriei „infracțiuni ce subminează încrederea publică în autenticitate”.

D. În fine, identificăm și alte tehnici de amplasare a infracțiunilor de fals în acte publice în textul legii penale. De pildă, în Codul penal al Bulgariei [36] aceste infracțiuni sunt amplasate în Capitolul IX „Infracțiuni legate de documente” din Partea specială. În legislația Muntenegrului [37] infracțiunile analogice celor prevăzute la art.332 CP RM sunt fixate în Titlul XXXIII „Infracțiuni împotriva tranzacțiilor juridice” din Partea specială a Codului penal. Iar în Codul penal al Elveției [38] respectivele fapte sunt amplasate în Titlul XVIII „Infracțiuni împotriva atribuțiilor de serviciu oficiale sau profesionale” din Cartea II.

Suscită interes cea din urmă poziție legislativă. Deși Codul penal al Elveției conține un capitol separat destinat incriminării infracțiunilor de fals (Titlul XI – „Despre fals”), totuși fapta de falsificare a unui document de către un funcționar public este amplasată în cadrul capitolului din Partea specială a Codului penal dedicat protecției relațiilor sociale cu privire la îndeplinirea corectă a atribuțiilor de serviciu oficiale sau profesionale (art.317 din Codul penal). Remarcăm că Titlul XI „Despre fals” din Partea specială a Codului penal elvețian conține, *inter alia*, fapta de falsificare a unui document (inclusiv, oficial), dar de către un subiect general (art.251 din Codul penal), nu însă de către unul special.

2. Obiectul material/imaterial. Produsul infracțiunii. La descrierea infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM legiuitorul folosește sintagma „document oficial”. Analizând sistematic respectiva sintagmă în raport cu conținutul celorlalte semne ale componentelor de infracțiune înscrise la art.332 CP RM ajungem la concluzia că documentul oficial poate evolua: a) pe post de obiect material/imaterial al infracțiunii și b) în postura de produs al infracțiunii.

Mai exact, pe post de obiect material sau imaterial apare documentul oficial *autentic* (atunci când fapta prejudiciabilă se exprimă în *(i)* acțiunea de înscriere a unor date vădit false sau în *(ii)* acțiunea de alterare (modificare) a conținutului documentului (modalitate faptică a falsificării documentelor oficiale)). În contrast, documentul oficial *fals* apare pe post de produs al infracțiunii.

Totodată, așa cum evocă S.Brînza, V.Stati și R.Popov, în postura de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM poate evolua și materia primă utilizată în vederea falsificării documentului oficial (în ipoteza falsificării documentelor oficiale presupunând contrafacerea acestora) [39, p.67]. Și în acest caz sesizăm că documentul oficial *fals* evoluează în calitate de produs al infracțiunii.

În concluzie, în conjunctura infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM documentul oficial *fals* nu poate apărea în postura de obiect material sau imaterial, ci doar de produs al infracțiunii. Or, obiectul material și cel imaterial preexistă infracțiunii. Obiectul material și cel imaterial formează entitatea corporală sau incorporală asupra căreia se îndreaptă fapta prejudiciabilă. Prin urmare, la momentul săvârșirii faptei infracționale obiectul material sau cel imaterial trebuie să existe. În speță, acțiunea de înscriere a unor date vădit false, precum și cea de falsificare nu este îndreptată spre un document oficial fals. Cea din urmă entitate apare abia în rezultatul săvârșirii faptei prejudiciabile, constituind, deci, produs al infracțiunii. Pe bună dreptate enunță A.Reșetnicov că produsul infracțiunii reprezintă acea entitate care a apărut ca atare în urma săvârșirii infracțiunii, în rezultatul influențării nemijlocite infracționale la care a fost supusă o altă entitate (alte entități) [40, p.190]. În cazul infracțiunilor de fals în acte publice, influență infracțională suportă documentul oficial autentic sau materia primă folosită de făptuitor la contrafacerea documentelor.

Din perspectivă comparată, în legislația unor state străine pe post de obiect material sau imaterial al infracțiunilor similare celor consemnate la art.332 CP RM pot apărea și documentele oficiale *false*, nu însă doar cele autentice. Însă, acest lucru e valabil doar în ipoteza în care fapta prejudiciabilă poate îmbrăca și alte forme decât cele clasice (de fals material sau intelectual).

De exemplu, constituie obiect material/imaterial documentul oficial fals în cazul infracțiunilor de fals în acte publice înscrise la art.341 din Codul penal al Georgiei, la art.314 din Codul penal al Armeniei, la art.369 din Codul penal al Kazahstanului, la art.209 din Codul penal al Uzbekistanului, la art.427 din Codul penal al Republicii Belarus. Dispoziția normelor enunțate cuprinde suplimentar (pe lângă falsul material și cel intelectual) și fapta de „eliberare a documentelor false”. Corespunzător, în ipoteza eliberării documentelor false respectivele entități materiale sau imateriale îndeplinesc rolul de obiect material sau imaterial, nu însă rolul de produs al infracțiunii; or, fapta de eliberare este îndreptată spre documentul oficial fals. Prin urmare, răspunde regulii, potrivit căreia obiectul material/imaterial reprezintă entitatea spre care este direcționată fapta prejudiciabilă.

De asemenea, documentul oficial fals constituie obiect material/imaterial al infracțiunilor de fals în acte publice în acord cu legislațiile statelor care incriminează și alte operațiuni cu documente oficiale false decât eliberarea acestora. De pildă, art.186 din Codul penal al Albaniei, art.226 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei [41], secțiunea 327 din Codul penal al Letoniei, art.414 din Codul penal al Muntenegrului, alin.(2) art.361 din Codul penal al Macedoniei de Nord, art.317 din Codul penal al Elveției, art.441-2 din Codul penal al Franței, secțiunea 267 din Codul penal al Germaniei etc. stabilesc răspunderea penală, *inter alia*, nu doar pentru falsul propriu-zis al documentelor oficiale, ci și pentru folosirea documentelor oficiale false. Este limpede că în situația folosirii documentelor oficiale false cele din urmă entități constituie obiect material/imaterial al infracțiunii, nu însă produs al infracțiunii.

După această digresiune, urmează să răspundem la întrebarea: ce reprezintă un document oficial? Răspunsul la această întrebare îl desprindem din textul unor instrumente juridice naționale și internaționale. *Ab initio* surprindem mai mulți termeni uzitați în instrumentele juridice internaționale care să vizeze documentele oficiale (e.g. „documente publice”, „acte oficiale” sau „documente oficiale”). Cert e că toate cele trei categorii desemnează unele și aceleași entități.

Astfel, în corespundere cu Recomandarea Rec(2002)2 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind accesul la documentele publice, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 21 februarie 2002 cu ocazia celei de-a 784-a reuniuni a Delegațiilor Miniștrilor [42], termenul „documente publice” semnifică: „toate informațiile înregistrate în orice formă, elaborate, primite sau deținute de autoritățile publice și care au legătură cu funcția administrativă, excepție făcând documentele care sunt în curs de pregătire”. În același timp, în expunerea de motive privind Recomandarea enunțată se relevă că termenul „documente publice” reprezintă, în sensul acestei Recomandări, „toate informațiile fixate pe orice suport fizic într-o formă recuperabilă (texte scrise, înregistrate pe bandă sonoră sau audiovizuală, fotografii, email-uri, informații stocate pe suport electronic, cum ar fi bazele de date electronice etc.). Atât documentele produse de o autoritate, cât și documentele ce provin de la terți și care au fost primite de o autoritate publică sunt acoperite de definiție”.

Convenția de la Haga din 5 octombrie 1961 cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine („Convenția privind apostila”) [43], prevede la art.1 următoarele: „Sunt considerate acte oficiale: a) documentele care emană de la o autoritate sau de la un funcționar al unei jurisdicții a statului, inclusiv cele care emană de la ministerul public, de la un grefier sau de la un executor judecătoresc; b) documentele administrative; c) actele notariale; d) declarațiile oficiale, cum ar fi: cele privind mențiuni de înregistrare, viza de investire cu data certă și legalizări de semnături, depuse pe un act sub semnătură privată”.

În fine, Regulamentul (UE) 2016/1191 al Parlamentului European și al Consiliului din 06 iulie 2016 privind promovarea liberei circulații a cetățenilor prin simplificarea cerințelor de prezentare a anumitor documente oficiale în Uniunea Europeană și de modificare a Regulamentului (UE) nr.1024/2012 [44] prevede la art.3 că „„documente oficiale” înseamnă: a) documentele care emană de la o autoritate sau de la un funcționar al unei jurisdicții a statului, inclusiv cele care emană de la ministerul public, de la un grefier sau de la un executor judecătoresc (*huissier de justice*); b) documentele administrative; c) actele notariale; d) certificate oficiale depuse pe acte sub semnătură privată, cum ar fi certificatele oficiale privind mențiuni de înregistrare, viza de investire cu data certă și legalizări de semnătură; e) documentele întocmite de către agenți diplomatici sau consulari ai unui stat membru, care își desfășoară activitatea pe teritoriul oricărui stat în calitate oficială, în cazul în care documentele respective trebuie să fie prezentate pe teritoriul altui stat membru sau agenților diplomatici sau consulari ai unui alt stat membru, care își desfășoară activitatea pe teritoriul unui stat terț”.

În plan național, conținutul termenului „document oficial” îl desprindem apelând la metoda sistematică de interpretare a textului normei de incriminare în raport cu unele norme cu caracter extrapenal. *In concreto*, asemenea prevederi cu caracter extrapenal care ne ajută să identificăm încărcătura cuvântului „document

oficial" le regăsim în textul Legii Republicii Moldova privind accesul la informație, nr.982 din 11.05.2000 (în continuare – Legea nr.982/2000 [45]). Mai exact, avem în vedere prevederile art.6 din Legea nr.982/2000 intitulat „Informațiile oficiale”. Deși Legea nr.982/2000 nu definește noțiunea „document oficial”, conținutul acestui termen este deslușit de prevederile art.6; or, orice document oficial este format din informație oficială. Astfel, potrivit art.6 din Legea nr.982/2000 „informații oficiale sunt considerate toate informațiile aflate în posesia și la dispoziția furnizorilor de informații, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept”.

Având la bază definiția noțiunii „informație oficială” A.Reșetnicov menționează că „prin „document oficial” trebuie de înțeles documentul care: 1) conține informații care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept; 2) atestă fapte având relevanță juridică; 3) circulă în cadrul unui sistem de înregistrare, evidență strictă și control al circulației” [46, p.41-42].

În opoziție cu legislația penală a Republicii Moldova care nu cuprinde o definiție expresă a noțiunii „document oficial”, în legislația unor state străine întâlnim o asemenea definiție. Bunăoară, alin.(2) art.178 din Codul penal al României prevede: „Înscris oficial este orice înscris care emană de la o persoană juridică dintre cele la care se referă art.176 ori de la persoana prevăzută în art.175 alin.(2) sau care aparține unor asemenea persoane”. La rândul său, legiuitorul bulgar, la pct.9 art.93 din Codul penal definește în felul următor documentul oficial: „documentul emis în conformitate cu procedura și formatul stabilit de un funcționar în sfera atribuțiilor sale sau de către un reprezentant al publicului în cadrul funcțiilor care i-au fost încredințate”.

Considerăm că pentru a fi evitate problemele de interpretare și aplicare în practică a normelor prevăzute la art.332 CP RM legiuitorul moldav ar trebui să se inspire după modelul legislațiilor statelor străine care conțin în Codul lor penal o definiție dată noțiunii „document oficial”. Este insuficientă definiția „informațiilor oficiale” înscrisă în textul Legii nr.982/2000; or, noțiunile „document oficial” și „informație oficială” nu sunt echivalente. Cea din urmă categorie este parte componentă a noțiunii „document oficial”. În același timp, practica judiciară a Republicii Moldova demonstrează existența anumitor dificultăți cu care se confruntă ofițerii de urmărire penală, procurorii și judecătorii la stabilirea conținutului termenului „documente oficiale”. Din aceste considerente se impune implementarea propunerii *de lege ferenda* sus-indicate, fapt asupra a căruia am statuat anterior în cadrul unui alt demers științific [47, p.179], dar subliniat și de alți autori autohtoni [46, p.41-42]. Avându-se în vedere tehnica legislativă moldavă de definire a termenilor utilizați în legea penală în cadrul unui segment aparte din Partea generală a Codului penal, considerăm că tocmai în interiorul aceluia segment trebuie inserată definiția noțiunii „document oficial”.

În alt registru, subliniem că, potrivit alin.(2) art.6 din Legea nr.982/2000, drept document purtător de informații oficiale este considerat, *inter alia*, „orice alt înregistrator de informație apărut ca rezultat al progresului tehnic”. De asemenea, în conformitate cu prevederile art.34 din Legea Republicii Moldova cu privire la informatică, nr.1069 din 22.06.2000 [48], „documentul electronic prevăzut cu semnătură electronică este echivalent cu documentul cu semnătură manuală, atât în ceea ce privește efectele sale de fond, cât și cele procedurale.”

Din textul acestor prevederi normative, raportate la conținutul art.332 CP RM, reiese că, în sensul infracțiunilor de fals în acte publice, prin document oficial trebuie de înțeles, inclusiv, documentul oficial în format electronic (*alias* – documentul electronic). În această ipoteză documentul oficial electronic evoluează în postura de obiect imaterial (*i.e.* în postura de entitate incorporală susceptibilă de influențare infracțională).

Din perspectivă comparată, în legislația unor state străine documentul electronic este prevăzut în mod explicit în textul normei de incriminare sau într-o manieră implicită, dar care rezultă din textul normei de incriminare, nu însă prin interpretarea sistemică a dispoziției normei incriminatoare cu alte texte de lege din actele normative de referință. De exemplu, norma de la alin.(3) art.313 din Codul penal al Azerbaidjanului indică în mod explicit asupra resurselor informaționale în calitate de obiect supus influențării infracționale. La rândul său, legiuitorul suedez atribuie expres documentul electronic la categoria „instrumentelor” a căror falsificare este interzisă de lege și pasibilă de pedeapsă penală. De asemenea, art.491 Bis din Codul penal al Italiei stabilește că „dacă oricare dintre infracțiunile de fals prevăzute în cadrul acestui capitol vizează un document public electronic cu valoare probatorie, se aplică dispozițiile din același capitol referitoare la documentele publice”. În fine, art.226 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei, precum și art.414 din Codul penal al Muntenegrului prevăd, cu titlu alternativ, fișierul în calitate de obiect imaterial pasibil de a fi supus unei influențări infracționale.

În altă privință, subliniem că, în corespundere cu legislația națională, doar documentul oficial, nu și cel privat poate constitui obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice.

În plan comparat sesizăm că și documentul privat poate evolua în postura de obiect material/imaterial sau de produs al infracțiunilor de fals în acte publice. De pildă, potrivit art.341 din Codul penal al Georgiei, în calitate de obiect material/imaterial al infracțiunilor de fals în acte publice pot apărea „documentele private din afacerile întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor”. În mod similar, norma de la art.226 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei stabilește în calitate de obiect material/imaterial al falsului în acte publice „documentul de afaceri”.

În legislația altor state, normele similare celor prevăzute la art.332 CP RM nu conțin, în genere, specificarea dacă documentul falsificat trebuie să fie unul oficial sau sub semnătură privată, deși calitatea subiectului infracțiunii este circumstanțiată (oficialul). De exemplu, acest lucru îl identificăm în cazul § 299 din Codul penal al Estoniei, art.300 din Codul penal al Lituaniei, art.270 din Codul penal al Poloniei, precum și în cazul art.317 din Codul penal al Elveției. Astfel, art.317 din Codul penal al Elveției, intitulat „Falsificarea documentelor de către un funcționar public”, nu distinge între documentul oficial și documentul privat fals. Chiar și așa, din punctul nostru de vedere, calitatea de document oficial transpare în mod implicit din dispoziția normei. Mai cu seamă, respectiva trăsătură a documentului falsificat reiese din calitatea specială a subiectului infracțiunii. Or, nu poate persoana publică (*i.e.* care acționează în exercițiul funcțiunii sale) să falsifice un document privat. *Per a contrario*, în ipoteza falsificării unui document privat, persoana publică nu mai acționează în legătură cu atribuțiile sale de serviciu. Respectiv, o atare persoană nu mai poate fi privită în calitate de persoană publică și, respectiv, de persoană cu funcție de demnitate publică. Dar, fiind un caz special al abuzului de putere sau al abuzului de serviciu, falsul în acte publice nu poate fi comis decât de către o persoană publică în exercitarea atribuțiilor sale de serviciu. În caz contrar, lipsește premisa încadrării celor săvârșite în baza art.332 CP RM.

În consecință, falsul sub semnătură privată nu poate cădea sub incidența art.332 CP RM (cu condiția lipsei unei transformări a documentului privat în document oficial). Despre o asemenea convertire relevă A.Reșetnicov [49, p.90], referindu-se la ipoteza în care un contract de vânzare-cumpărare a întreprinderii în calitate de complex patrimonial unic se încheie în formă autentică după care este prezentat spre înregistrare Camerei Înregistrării de Stat (actualmente – Departamentul înregistrare și licențiere a unităților de drept din cadrul Agenției Servicii Publice). În definitivă, astfel de documente trebuie catalogate drept oficiale, fapt desprins, inclusiv, din definiția informației oficiale redate la art.6 din Legea nr.982/2000.

Sesizăm că în legislația Republicii Moldova falsul sub semnătură privată (falsul documentelor private) nu cade sub incidența legii penale (decât dacă cel ce comite un atare fals nu-l folosește pe post de mijloc de săvârșire a unei infracțiuni). În literatura de specialitate [49, p.87-91; 50, p.54; 51, p.91; 52, p.94] au fost aduse suficiente argumente în acest sens, motiv pentru care considerăm că nu este necesară punctarea reiterată asupra acestui aspect.

Ne vom limita la următoarea constatare: relațiile sociale cu privire la încrederea publică în autenticitatea documentelor private (*alias* – sub semnătură privată) necesită și ele protecție penală, motiv pentru care se impune incriminarea falsului unor asemenea documente. Acestea pot fi utilizate în vederea săvârșirii unor infracțiuni de gravitate mult mai înaltă. Suplimentar, sesizăm incriminarea unor asemenea conduite în legislația penală a unor state străine (*e.g.* art.322 din Codul penal al României, art.395 din Codul penal al Spaniei, art.309 din Codul penal al Bulgariei, art.187 din Codul penal al Maltei etc.). Desigur, se impune o analiză minuțioasă a recomandării legislative avansate, inclusiv din perspectiva segmentului din Partea specială a Codului penal în care urmează a fi amplasată norma ce ar incrimina un atare comportament. Din cauza insuficienței de spațiu, dar și ținând cont de titulatura prezentului demers științific, considerăm că investigația de rigoare asupra propunerii legislative, de principiu avansate, trebuie să formeze obiectul unui alt demers științific.

În altă ordine de idei, menționăm că pentru a încadra cele săvârșite în baza art.332 CP RM nu are relevanță tipul documentului oficial falsificat.

În plan comparat însă, sesizăm modele legislative în care normele de incriminare similare celor de la art.332 CP RM disting între falsul unor sau altor documente oficiale. Mai exact, observăm orientarea unor legiuitori spre a incrimina în cadrul unor *nomen juris* distincte cazurile de falsificare a unor documente oficiale cu caracter special (*i.e.* cazuri speciale de falsificare a documentelor oficiale). O asemenea tehnică este inerentă legislației penale bulgare, franceze, italiene, finlandeze etc. De exemplu, alin.(1) art.308 din Codul penal al

Bulgariei stabilește în calitate de obiect material/imaterial sau produs al infracțiunii documentul oficial fals cu calități generale. În contrast, norma de la alin.(2) al aceluiași articol prevede următoarele entități cu caracter alternativ în postura de obiect material/imaterial sau produs al infracțiunii de fals în acte publice: „certIFICATELE de moștenitor sau certificatele de stare civilă, actele notariale sau atestatele notariale, actele de identitate bulgare sau ale altei țări, documentele care atestă finalizarea studiilor sau obținerea calificărilor, permisele de conducere, certificatele de înmatriculare a vehiculelor, autocolantele de viză, documentele care atestă transferul sau dobândirea dreptului de proprietate sau a altor drepturi”.

O asemenea tehnică amintește cumva de cea de construire a art.361 CP RM (normă care sancționează, *inter alia*, confecționarea documentelor oficiale de către alți subiecți decât de către persoanele publice și cele cu funcții de demnitate publică). Precizăm că la lit.c) alin.(2) art.361 CP RM în calitate de obiect material/imaterial sau produs al infracțiunii anterior era consemnat documentul de importanță deosebită. Iar conform doctrinei de specialitate, la categoria documentelor de importanță deosebită erau atribuite: buletinul de identitate, pașaportul, livretul militar, diploma de absolvire a instituției de învățământ, diploma de licență etc. [50, p.1131]. Spunem anterior, întrucât prin Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false), nr.12 din 14.05.2018 [53], lit.c) alin.(2) art.361 CP RM (prevedere ce sancționa confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false) a fost declarată neconstituțională.

O tehnică analogică reținem în cazul legislației finlandeze care, în calitate de formă agravată a falsului în acte, inclusiv a celor publice, prevede în secțiunea a II-a din Capitolul XXXIII din Partea specială a Codului penal „Infracțiuni de fals” falsificarea documentelor importante de arhivă stocate de o autoritate sau a unui registru general important ținut de către o autoritate.

De asemenea, norma de la art.476 din Codul penal al Italiei incriminează falsul material al documentelor oficiale cu calități generale, în timp ce art.477 din Codul penal prevede ipoteza falsului material al certificatelor sau al autorizațiilor administrative. Aceeași defalcare a normei speciale din conținutul normei generale o sesizăm în cazul falsului intelectual (art.479 și 480 din Codul penal, prima evoluând pe post de normă generală, iar ultima – pe post de normă specială (obiectul material/imaterial și produsul infracțiunii având calități speciale)).

Comparativ cu legiuitorul bulgar și cel francez, legiuitorul italian nu distinge între falsul unor documente oficiale de falsul altor documente oficiale în funcție de importanța documentului oficial falsificat, ci în funcție de caracterul special al documentului falsificat, rezultat din sfera incidenței practice a documentului falsificat.

Același lucru remarcăm în cazul legislației Albaniei. *In concreto*, la art.186 din Codul penal al Albaniei este incriminată, printre altele, falsificarea documentelor cu calități generale de către persoana competentă să emită documentul (*i.e.* nu doar de către persoana publică, dar care nu exclude ca subiect al infracțiunii să fie și persoana publică). În contrast, la art.187 din Codul penal este incriminat falsul documentelor școlare, la art.188 din Codul penal – falsul documentelor legate de sănătate, la art.189 din Codul penal – falsul documentelor de identitate, pașapoartelor sau vizelor, iar la art.191 din Codul penal – falsul actelor de stare civilă.

În planul aplicabilității normelor stipulate la art.332 CP RM nu interesează care dintre tipurile susindicate de documente sunt falsificate: acte de identitate, acte de stare civilă sau alte tipuri de acte. Relevant e ca aceste acte să poarte un caracter oficial. Or, așa cum am relevat *supra*, documentele private nu pot forma obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice.

La fel, la calificarea celor săvârșite conform art.332 CP RM nu contează nici dacă documentul falsificat poartă un caracter național sau străin, adică dacă au fost emise de către autoritățile din Republica Moldova sau din alte state. Cel puțin acest lucru nu este specificat în textul art.332 CP RM. În lipsa unei distingeri, interpretând gramatical și logic dispoziția art.332 CP RM ajungem la concluzia că ambele categorii de documente pot evolua pe post de obiect material/imaterial sau de produs al infracțiunii. Același argument este evocat în doctrină: „Odată ce în niciuna din normele care prevăd infracțiuni având documentul oficial ca obiect material, produs sau mijloc de săvârșire nu se face specificarea vizând apartenența statală a autorității care eliberează un astfel de document, lipsesc temeiurile de a restrânge sub acest aspect întinderea obiectului material, a produsului sau a mijlocului de săvârșire a infracțiunii” [46, p.37]. În opoziție, legiuitorul bosniac a ținut să punteze neapărat în dispoziția normei de incriminare, în mod distinct, asupra posibilității de falsificare atât a documentului public național, cât și a celui străin. În opinia noastră, o asemenea distingere este superfluă. Este lesne de înțeles că atât unul, cât și altul sunt susceptibili de influențare infracțională.

Concluzii

Studiul legislațiilor penale ale statelor străine în materia infracțiunilor de fals în acte publice demonstrează prezența următoarelor trei mari orientări de amplasare a numitelor fapte în textul legii penale: a) localizarea infracțiunilor de fals în acte publice în cadrul segmentului din Partea specială a Codului penal similar Capitolului XV din Partea specială a Codului penal moldav; b) amplasarea infracțiunilor de fals în acte publice în cadrul segmentului din Partea specială a Codului penal dedicat tuturor incriminărilor de fals; c) fixarea infracțiunilor de fals în acte publice în segmentul din Partea specială a Codului penal destinat protecției relațiilor sociale cu privire la încrederea publică în autenticitatea documentelor.

Sfera publică (*alias* – sectorul public) nu se rezumă doar la sfera serviciului de stat și/sau serviciul în cadrul organelor publice locale. Cel puțin, în contextul legii penale a Republicii Moldova sfera publică include și alte sfere decât cea privind serviciul de stat și serviciul în cadrul organelor puterii de stat (e.g. sfera serviciului realizat de persoane autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public).

Pentru Capitolul XV din Partea specială a Codului penal moldav este inoportună denumirea „Infracțiuni de serviciu”. În primul rând – deoarece nu reflectă sfera în care sunt săvârșite faptele infracționale (sfera publică sau cea privată). În al doilea rând – deoarece nu toate faptele penale înscrise în cadrul acestui capitol constituie veritabile infracțiuni de serviciu. O asemenea particularitate lipsește, de exemplu, faptei de corupere activă sau celei de cumpărare de influență. Prin urmare, legiuitorul a decis să situeze în acest capitol atât faptele penale (cu caracter general) săvârșite de anumiți subiecți de drept circumstanțiați în legătură cu activitatea lor serviciu, cât și cele care nu sunt săvârșite de atare subiecți, dar care au legătură cu activitatea de serviciu a subiecților circumstanțiați. Convențional, prima categorie formează lista infracțiunilor de serviciu. În contrast, cea de-a doua categorie formează lista infracțiunilor tangențiale activității de serviciu (i.e. care nu sunt de serviciu, dar care au legătură cu activitatea de serviciu).

Interesul nu poate apărea pe post de obiect al protecției penale. Este inadmisibil ca prin săvârșirea unei infracțiuni, în general, și a falsului în acte publice, în mod special, să se lezeze careva interese, motiv pentru care nu susținem abordarea acelor legiuitori care apreciază infracțiunile de fals în acte publice (și nu doar) în calitate de fapte apte să lezeze *interesele* de serviciu.

În conjunctura infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM documentul oficial *fals* nu poate apărea în postura de obiect material sau imaterial, ci doar de produs al infracțiunii. Din perspectivă comparată, în legislația unor state străine pe post de obiect material sau imaterial al infracțiunilor similare celor consemnate la art.332 CP RM pot apărea și documentele oficiale *false*, nu însă doar cele autentice. Acest lucru însă e valabil doar în ipoteza în care fapta prejudiciabilă poate îmbrăca și alte forme decât cele clasice (de fals material sau intelectual). Este cazul faptelor de „eliberare a documentelor false” și de „folosire a documentelor oficiale false” incriminate în legislațiile penale ale unor state străine.

În opoziție cu legislația penală a Republicii Moldova care nu cuprinde o definiție expresă a noțiunii „document oficial”, în legislația unor state străine întâlnim o asemenea definiție. Legiuitorul moldav ar trebui să se inspire după modelul legislațiilor statelor străine care conțin în Codul lor penal o definiție dată noțiunii „document oficial”, aceasta pentru a fi evitate problemele de interpretare și aplicare în practică a normelor prevăzute la art.332 CP RM. Este insuficientă definiția „informațiilor oficiale” înscrisă în textul Legii nr.982/2000; or, noțiunile „document oficial” și „informație oficială” nu sunt echipolente. Cea din urmă categorie este parte componentă a noțiunii „document oficial”. În același timp, practica judiciară a Republicii Moldova demonstrează existența anumitor dificultăți cu care se confruntă ofițerii de urmărire penală, procurorii și judecătorii la stabilirea conținutului termenului „documente oficiale”.

În corespundere cu legislația națională, doar documentul oficial, nu și cel privat poate constitui obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice. În plan comparat sesizăm că și documentul privat poate evolua în postura de obiect material/imaterial sau de produs al infracțiunilor de fals în acte publice. Pentru a încadra cele săvârșite în baza art.332 CP RM nu are relevanță tipul documentului oficial falsificat. În plan comparat însă, sesizăm modele legislative în care normele de incriminare similare celor de la art.332 CP RM disting între falsul unor sau altor documente oficiale. Mai exact, observăm orientarea unor legiuitori spre a incrimina în cadrul unor *nomen juris* distincte cazurile de falsificare a unor documente oficiale cu caracter special (i.e. cazuri speciale de falsificare a documentelor oficiale). O asemenea tehnică este inerentă legislației penale bulgare, franceze, italiene, finlandeze etc.

Referințe:

1. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. *Уголовный кодекс Российской Федерации*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/40396ba20fb9faf9cd9a9f15a910341de5a0b2cd/
3. *Уголовный кодекс Республики Таджикистан*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=3273;-53
4. *Уголовный кодекс Республики Узбекистан*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://lex.uz/docs/111457>
5. *Уголовный кодекс Республики Армения*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>
6. *Уголовный кодекс Туркменистана*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/tm/tm015ru.pdf>
7. *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=3616;-20
8. *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527>
9. *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252&doc_id2=31575252#pos=417;-116&pos2=5294;-62
10. *Уголовный кодекс Грузии*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>
11. *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://xn----ctbcgviccvibf9bq8k.xn--90ais/statya-427>
12. *Уголовный кодекс Украины*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-17/>
13. POPENCO, A. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de neglijență în serviciu*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2020. 249 p.
14. *Criminal Code of the Republic of North Macedonia*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8145/file/fYROM_CC_2009_am2018_en.pdf
15. Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 04.07.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.230-232.
16. TIMOFEI, C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012. 322 p.
17. TIMOFEI, C. Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art.326 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.4, p.48-53.
18. *Criminal Code of the Republic of Estonia*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8244/file/Estonia_CC_am2019_en.pdf
19. *Criminal Law of the Republic of Latvia*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8266/file/Latvia_CC_1998_am2018_en.pdf
20. *Convenția ONU împotriva corupției*, adoptată la New York la 31 octombrie 2003. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <http://ani.md/sites/default/files/Conventia%20ONU.pdf>
21. *Convenția penală privind corupția*, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.cna.md/public/files/legislatie/conventia_penala_privind_coruptia_.pdf
22. BRÎNZA, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p.
23. Codul penal al României. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.510.
24. *Criminal Code of the Kingdom of Sweden*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8662/file/Sweden_criminal_code_am2020_en.pdf
25. *Criminal Code of the Republic of Finland*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf
26. *Criminal Code of the Federal Republic of Germany*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf
27. *Criminal Code of Lithuania*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8272/file/Lithuania_CC_2000_am2017_en.pdf
28. *Código penal de España*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://www.conceptosjuridicos.com/codigo-penal/>
29. *Criminal Code of the Republic of Albania*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8235/file/Albania_CC_1995_am2017_en.pdf
30. *Criminal Code of the French Republic*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://www.legal-tools.org/doc/418004/pdf/>
31. *Criminal Code of the Republic of Malta*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8555/file/Malta_Criminal_Code_amDec2019_en.pdf

32. *Criminal Code of the Kingdom of Norway*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8745/file/Norway_Penal_Code_2005_am2020_en.pdf
33. *Codice penale Italiano*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://www.ipsoa.it/codici/cp/12/t7>
34. *Criminal Code of the Republic of Poland*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.imolin.org/doc/amlid/Poland_Penal_Code1.pdf
35. *Criminal Code of the Republic of Liechtenstein*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8268/file/Liechtenstein_Criminal_Code_1987_am2017_en.pdf
36. *Criminal Code of the Republic of Bulgaria*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8395/file/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf
37. *Criminal Code of Montenegro*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8406/file/Montenegro_CC_am2018_en.pdf
38. *Criminal Code of the Swiss Confederation*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8561/file/Swiss_CC_1937_am112019_en.pdf
39. BRÎNZA, S., STATI, V., POPOV, R. Falsul în acte publice (art.332 CP RM): aspecte de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2015, nr.8(88), p.64-73.
40. REȘETNICOV, A. Natura juridică a produsului infracțiunii. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*. Seria „Științe sociale”, 2007, nr.6, p.185-191.
41. *Criminal Code of Bosnia and Herzegovina*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8499/file/CC_BiH_am2018_eng.pdf
42. *Recomandarea Rec(2002)2 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind accesul la documentele publice, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 21 februarie 2002, cu ocazia celei de-a 784-a reuniuni a Delegațiilor Miniștrilor*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: [https://www.standarde-justitie.ro/presasijustitia/Recomandarea%20Rec\(2002\)2%20a%20Comitetului%20Ministrilor%20catre%20statele%20membre%20privind%20accesul%20la%20documentele%20publice.pdf](https://www.standarde-justitie.ro/presasijustitia/Recomandarea%20Rec(2002)2%20a%20Comitetului%20Ministrilor%20catre%20statele%20membre%20privind%20accesul%20la%20documentele%20publice.pdf)
43. *Convenția de la Haga din 5 octombrie 1961 cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine („Convenția privind apostila”)*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: https://apostila.gov.md/wp-content/uploads/2014/03/Conventia_de_la_Haga_cu_privire_la_suprimarea_cerintei_supralegalizarii_actelor_oficiale.pdf
44. *Regulamentul (UE) 2016/1191 al Parlamentului European și al Consiliului din 06 iulie 2016 privind promovarea liberei circulații a cetățenilor prin simplificarea cerințelor de prezentare a anumitor documente oficiale în Uniunea Europeană și de modificare a Regulamentului (UE) nr.1024/2012*. [Accesat: 09.11.2020] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32016R1191>
45. Legea Republicii Moldova privind accesul la informație, nr.982 din 11.05.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr.88-90.
46. REȘETNICOV, A. Accepțiunea juridico-penală a noțiunii „document oficial”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.2, p.35-42.
47. PÎRȚAC, C. Noțiunile „document oficial” și „actul public” în interpretarea instanțelor judecătorești din Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 28-29 septembrie 2016)*. Chișinău: CEP USM, 2016, p.176-179.
48. Legea Republicii Moldova cu privire la informatică, nr.1069 din 22.06.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, p.73-74.
49. REȘETNICOV, A. Pot oare documentele private să formeze obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.332 și 361 CP RM? În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2007, nr.1-3, p.87-91.
50. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
51. STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Ediția a II-a, revizuită și actualizată până la data de 1 iulie 2016. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 622 p.
52. STATI, V. *Infracțiuni economice: note de curs*. Ediția a III-a, revizuită și actualizată până la data de 1 mai 2019. Chișinău: Tipografia Centrală, 2019. 600 p.
53. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin.(2) lit.c) din Codul penal (confeccionarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false), nr.12 din 14.05.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.176-180.

Date despre autor:

Cristina PÎRȚAC, doctorandă, Școala doctorală Științe Juridice, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: kristina.pirtac@mail.ru

Prezentat la 17.11.2020